

Ese de dóue ori in septemana:
Joi-a si Domíneç'a.

Pretiuu de prenumeratiune:

pre anu întregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainotate:

pre anu întregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopéscá.

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) taes'a 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiuu publicatiuniloru se se anticipa.

Fóia bisericéscá, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune

la

„LUMIN'A.”

Fóia bisericéscá, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Cu prim'a Ianuariu 1874 „Lumin'a” intra in alu treile anu alu esistintiei sale.

Pretiuu de prenumeratiune remane si mai departe:

Pentru Austro-Ungari'a 6 fl. v. a. pe anu, ér pe diumetate de anu 3 fl. v. a.

Pentru Romani'a 9 fl. v. a. pe anu, si 4 fl. 50 cr. v. a. pe diumetate de anu.

Rugamu pre d. d. prenumeranti a grabi cu renoirea abonamentulu, ca se ne potemu orientá in privinti'a tiparirii esemplarielor; ér pre cei in restantia cu pretiuu ii rugámu a-si depurá detori'a.

Speramu cá d. d. protopopi, d. d. inspectori si alti barbati inteliginti nu vor fi mai pucinu interesati de „Lumina”, ci vor binevoi a luá asupra si asta data sarcin'a de colectanti ai prenumeratiuniloru.

„Lumin'a” va aparé ca pana aci cu punctualitatea cea mai mare; ér in privinti'a cuprinsulu, *partea instructiva va dá publiculuu unu materialu mai estinsu.*

Cu esemplare complete dispunemu dela primulu numeru din anulu acest'a.

Aradu, 18. Decembre 1873.

Redactiunea „Luminei”.

PARTE OFICIALE.

Nr. 1603
Epit. 352.

La toti asesorii consistoriali de la senatulu epitropescu.

Din incidintele cá siedintiele ordinarie penultime ale senatulu epitropescu de la acestu Consistoriu nu s'au potutu tiené, pentrucá respectivii domni asesori la rondulu terminelor serialu nu s'au infacisiatu, si asia obiectele ingramadite au remasu nedeliberate, Consistoriuu acest'a avendu in vedere urginti'a obiectelor cestiuante p. t. D. Tale spre scire si acomodare Ti face cunoscutu: cumca terminulu prossimeii siedintie ordinarie continuativminte in firulu seriei din anulu acest'a, cade pe $\frac{3}{15}$ Ianuariu, 1874. la care siedintia p. t. D. Ta esti poftitu a veni si cu atátu mai vertosu a participá cáci trecandu acelea obiecte din anulu curinte ca restante si nepertractate in viitoriulu anu: responsabilitatea pentru consecintia va cadea pre respec-

tivii domni asesori carii prin nepartecipare au causatu ingramadirea actelor neresolvite dreptu impedecarea cursulu administratiunei oficióse.

Aradu, din siedinti'a consistoriala a senatulu epitropescu tienuta in 20. Decembre 1873.

Presiedinte substitutu:
Andrei Papp. m. p.
Protosincelu.

Nr. 98. XI.
Epit. fond.

Insciintiare.

Catra pl. tit. domni membri ai Epitropiei provisorie a fondurilor comune bisericesci si scolarie ale dieceselor romane greco-orientale de Aradu si Caransebesiu.

Cu privire la dispusetiunea §§ 5 si 10 din Regulamentulu de procedere alu acestei Epitropii, de datulu 27 Iuliu a. c. Nr. 20. IV. cu acést'a respectivii dd. membri se avisédia „cá prossim'a siedintia ordinaria” ar' fi se se tiena in $\frac{3}{15}$ Ianuariu 1874. adeca joi dupa anulu nou alu nostru in órele si localitatea indatineta.

De órece inse tocmai pe acésta diua. cade terminulu si pentru *siedinti'a ordinaria a senatulu epitropescu, dela Consistoriuu nostru aradanu* — la care respectivii domni membri ai acestei Epitropii totuodata si ca asesori consistoriali voru se participe, apoi din cauza cá tocmai in acésta siedintia are se se efeptuésca si predarea *fondulu instructu* alu Episcopiei aradane ce apartiene numai acestei diecese, dreptaceea spre acomodarea pl. tit. domni membri ai acestei Epitropii se notifica: cá *siedinti'a ordinaria* nu se póte tiené joi in $\frac{3}{15}$ ci *vineri in* $\frac{1}{16}$ Ianuariu 1874. la care respectivii domni membri sunt poftiti a participá fiindu de a se otari si terminulu pentru *convocarea plenulu* conformu §. 4. alu Regulamentulu pentru statorirea reportulu si computulu anualu. —

Aradu, in 22. Decembre vechiu 1873.

Presiedinte substitutu:
Dr. Atanasiu Sándor.

Petru Petroviciu,
notariu.

PARTE NEOFICIALE.

PREDICA

la

Nascerea Domnului.

„Éta vestescu voué bucuria mare carea va fi la toti ómenii; cá s'a nascutu voué astadi Mantuitoriu in cetatea lui Davidu — care este Cristosu”. Luc'a c. 2. v. 10 — 12.

Éta I. A. vestea de bucuria, cu care angerulu Domnului ne surprinde pre noi astadi: cá s'a nascutu Cristosu Mantuitoriu! Mesi'a! care a fostu fagaduitu dela Ddiu, cá va veni se mantuésca pre poporulu seu, si lumea întrega de jugulu vrasimasiului.

Éta vestescu vóue astadi inceputulu mantuirei!

Éta vestescu vóue astadi fericirea vecinica, carea fora de nascerea Mantuitorului, erá pentru noi numai temnitia vecinica, plina de tóte reutatile si chinurile, despre cari nici nu suntemu in stare de a cugetá, séu a le cuprinde cu mintea nóstra. Dara acuma prin nascerea Mantuitorului avemu cale deschisa, ca se mergemu séu catra fericirea vecinica séu la osind'a vecinica, dupa cum va fi voi'a (adeca faptele) omului.

Diu'a de astadi dara este pentru noi o diua be bucuria mare, càci amu dobanditu unu medilócu, prin care potemu ajunge la gratia lui Ddieu, la aceea bunatate, care a fostu destinata omului dela facerea lui, in sa a fostu perdut'o prin pecatulu stramosiului Adamu.

Astadi a resaritu pentru noi aceea lumina, care ne arata tainele séu secretele Ddieesci.

Astadi prin minune Fiulu lui Ddieu s'a aretatu lumei ca rescumperatoriu. Si aceea minune Ddieésca a fostu astufeliu:

Pe timpulu, imparatiei lui Augustu, imperatulu Romaniloru, pe candu in Síri'a guverná Chirineu, si in Iudei'a Irodu, fiindu renduitu dela imperatulu de a se face conscrierea poporului in imperiulu seu, toti ómenii alergau la locurile destinate pentru inscriere; asia si Iosifu cu Mari'a din Nazaretulu Iudeiei a plecatu spre Vitleemu la inscriere. Si erá poporu multu in Vitleemu asia încátu nu avéu locu si case destule, pentru de a se poté asiediá, ei pentru odihn'a denóptea erau síliti a se incuartirá si prin poiate cu vitele.

In nóptea inscrierei, pastorii carii erau asiediati cu turmele pe marginea orasiului, fura suprinsi de o stea minunata, ce li se aratá in aceea nópte pe ceriu; candu éta surprinderea fú si mai mare, càci „*angerulu Domnului a statutu inaintea loru si marirea lui a stralucitu in pregiurulu loru, si s'a infricosiatu cu frica mare. Si li-a disu loru angerulu: nu ve temeti! cà éta vestescu vóue bucuria mare, care va fi la totu poporulu, cà s'a nascutu vóue astadi Mantuitoriu, in cetatea lui Davidu, care este Cristosu Domnulu. Si acest'a va fi vóue semnulu: aflave-ti unu pruncu infasiatu, culcatu in iesle.*“ Si indata s'a facutu impreuna cu angerulu multime de osti ceresci laudandu pre Ddieu si dicendu: „*marire intru cei de susu lui Ddieu si pre pamentu pace intre ómeni bunavóire.*“

Dupa departarea angeriloru pastorii, ca sè se convinga despre ceea ce li s'a descoperitu, plecara de demanétia, ca se cauté prunculu prin cetate, si dupace au aflatu dupa cum li-s'a descoperitu, — spunendu si parintiloru pruncului tóte câte li s'a intemplatu intru acea nópte, — s'au intorsu indereptu marindu si laudandu pre Ddieu.

Vestea acést'a se latí ca fulgerulu nu numai in Vitleemu, ci in tóta Iudei'a si peste pucinu in tóta lumea. Despre ce audindu si Irodu guvernatorulu acelei provincii, se temé si tremurá, mai alesu dupa ce audí cà si filosofi din tieri straine vinu a se inchiná lui, nu numai ca unui imperatu, ci ca unui Ddieu adevveratu.

Acesti filosofi cunoscuti sub numele de maghi — dupa cum ii numesce si sant'a evangelié — au plecatu condusi de o stéua dela resaritu, pana in aceasi tíera, unde ajungendu au inceputu a intrebá unde este imperatulu carele s'a nascutu aicea? cà amu vedíutu stéu'a lui la resaritu, si amu venitú ca se ne inchinamu lui.

Audiendu Irodu de acést'a a strinsu pre toti archieréii si carturarii si ii-a intrebatu pre densii: cà cu adevveratu trebue sè se nasca Cristosu? Éra ei i-au respunsu: asia e! elu trebue sè se nasca in Vitleemu, càci serie proroculu: „*Si tu Vitleeme pamentulu Iudei nici cum nu esti mai micu intru chepeteniile Iudei, cà din tine va esí conduceriu, care va pasce pre poporulu meu, Israilu.*“

Dupa aceste audiendu cà Maghii au sositu in Vitleemu, ii-a chiamatu la sine, si dupa ce a ispititu venirea loru, li-a poruncitu, cà aflandu prunculu, éراسi sè se întórca pe la elu, ca se-i spuna se mérga si elu sè se inchine lui.

Maghii mergendu au aflatu prunculuculcatu in iesle si inchinandu-i-se i-au datu *auru smirna* si *tamaia*. Porunc'a lui Irodu in sa nu au implinit'o, càci angerulu Domnului li-s'a aretatu in visu si li-a spusu ca pre alta cale se mérga la tíer'a loru.

Vediendu Irodu ca Maghii l'au insielatu s'a turburatu fórté, si a poruncitu indata, ca toti pruncii din Vitleemu de 2 ani si mai mici, sè se omóra, cugetandu cà intre acesti'a va cuprinde si pre Cristosu — nevoindu elu a crede cà voi'a lui Ddieu trebue sè se implinésca. — Càci Ddieu a spusu inainte cu 1000 de ani prin Isai'a proroculu: „*Éta o fetióra va luá in pantece si va nasce fiu si se va chiamá numele lui Emanuelu*“. Éra intr'altu locu dice: „*Esí-va toiagu din radacin'a lui Ieseiu si flóre din radacin'a lui se va inaltíá; si vá mustrá cu dreptatea pre mǎritii pamentului, si va bate pamentulu cu cuventulu gurei sale, si cu Duhulu buzelorú sale va omorí pre celu necuratu*“.

Tóte aceste Irodu n'a vrutu sè le créda, càci inim'a lui erá impetríta de post'a domnirii, de órace nepricependu elu intielesulu prorociiloru, se temé cà Cristosu a venitu se mostenésca cutare imperatia pamentésca; si se temé mai vertosu pentru aceea, càci prorocii spunu in multe chipuri despre nascerea lui Cristosu; asia p. e. la Numere se cetesce: „*Esí-va unu omu din seminti'a lui Iacovu si va stapaní némuri multe si se va inaltíá imperati'a lui si va cresce*“; mai departe dice: „*Reserí-va o stéua din Iacovu si se va sculá unu omu din Israilu si va sdrobí pre domniú lui Moavu*“, N. c. 5.

Dara lupt'a lui Irodu pentru perderea lui Isusu, ori cum a intors'o a remasu nimicita; càci candu a poruncitu elu ca sè se ucida pruncii din Vitleemu si din pregiuru, angerulu Dnului s'a aretatu in visu lui Iosifu si Mariei, si li-a spusu ca se iee prunculu si sè se indeparteze, càci mane lu-voru cautá, ca se-lu omóra. Parintii pruncului s'au sculatu de demanétia si au plecatu cu prunculu in pamentulu Egípetulu.

Aceste sunt Iubitiloru Crestini pe scurtu intemplantile la nascerea lui Cristosu, si prorociile despre aceea nascere, din cari se póte vedé, cà elu a fostu cu adevveratu Fiulu lui Ddieu, càci elu inca in diu'a intaia a nascerei sale, a fostu capace a se luptá, cu unu imperatu puternicu; cu unu imperatu, care fora nici o respunsabilitate a taiatu pruncii din Vitleemu si pregiuru.

Se serbamu dara diu'a de astadi ca diu'a nascerei Fiului lui Ddieu; càci ceriulu si pamentulu astadi s'au impreunatu nascenduse Cristosu. Astadi Ddieu pre pamentu a venitu si omulu la ceriu s'a suitu. Intielegeti némuriloru si ve plecati! Auditi pana la marginile pamentului! Cei puternici plecati-ve! càci Ddieu astadi petrece cu omenii pre pamentu, pentru ca se rumpa lantiurile, in care amu fostu legati prin pecatú.

Apropietí-ve catra densulu si ve ve-ti luminá si faciele vóstre nu se voru rusiná!

Apropietí-ve ca se serbamu acésta diua de bucuria asia, ca prin serbarea nóstra se aducemu daruri placute lui Cristosu ca Maghii; se ne aretamu vestitori de numele lui Isusu ca pastorii diu Vitleemu. Si scést'a vomu poté face asia I. A! déca si de ací inainte vomu pazí poruncile lui, care ni le-a lasatu pentru rescumperarea nóstra propria, si acele le vomu implini, — càci acést'a este voi'a lui, carea ni-o spune candu dice: „*Nu toti cei ce-mi dicu mie Dómné! Dómné! vor intrá intru imperati'a lui*

Ddieu, ci numai cei ce pazescu poruncile mele. De unde se vede că nu e destul numai a crede în Cristos; ci se cade ca se și facem ceea ce ne poruncesce „pentru că credința fora de fapte este mărta”.

Deci dara astăzi este ziua de îndreptare. Astăzi a venit Cristos ca se sterge cele trecute și se pregătească lumea la o viață nouă. Dreptu aceea totu creștinul adevărat, se lăpăde de la sine și din sufletul său faptele cele rele, care se contrariază cu voia celui, pre care noi astăzi lu-marim, și se îmbrăce cu cugete nouă placute lui Ddieu, căci aceste sunt mai pretuite donuri înaintea lui Cristos, decât *aurulu smirnă și tamai* a Maghiloru. Era acum venit cu totii se ne închinăm acestei născeri minunate, bine cuventându și laudându pre Ddieu, din preună cu angerei dicendu: „*Marire intru cei de susu lui Ddieu și pre pământu pace între omeni buna voire*”. Aminu!

Mihailu Sturza.

Statutul Organicu.

Timpu pôte descoperi scaderi în orice opă omenească căci puterea omului productivă e marginită, dara și giurstarile variendu-se scaderile succesivaminte se nascu. Stat. Org. încă pôte să aiba scaderi dara deca acele le vom judeca din fapte gresim, căci acele provin din splicatiunea sinistru său și cu voia deliberată pentru interesu particularu.

Publiculu e contraagentulu administrațiunei, are și dreptulu și detorința a opină despre acele ce-i vinu la cunoștința, deci parintele Bontil'a e binevenitu cu inițiativă în „Lumin'a” Nr. 62. căci scaderile adevărate său numai parute așa se vor pôte lamuri și îndreptă.

Nu-mi este scopulu d'a dreptulu a censură St. Org. ori parerile dlui Bontil'a. — ci lasand unele dispuzetiuni în sine foarte bune, dara deca marginele nu se voru țiermuri, usioru potu dá ocaziune la abusu stricatosu; voiu atinge unele casuri demonstrative, că nu dispuzetiunile St. Org. sunt defectuose, ci efectuarea acelor a e mai multu decâtu gresita.

Cap. II. art. 1. §. 37. dice apriatu că decisulu scaunului protopresviteralu deca în 14. zile nu s'a apelatu, are să se duca în deplinire. Consistoriulu aradanu totusi, pe cum formă arată, în privința diferinței între doi preoti, după ambele parti s'au dechiaratu multiamite. — la simplulu recursu a partii I. spriginitu cu 1. atestatu alu celui, care a causatu diferința — nimicesce decisulu scaunului, și demanda pertractare nouă candu conformu §. 33. și 37. consistoriulu nu i a fostu iertatu *) alta decâtu simplaminte nu scaunulu protopresviteralu ci partea recurentă a o îndrumă la calea sa, adeca înaintea scaunului se-si dee cercare nouă.

§. 53. apriatu dispune, că dintre competenții la protopresviteratu, acei 3 se presenta consistoriulu spre denumire, cari au intrunit mai multe voturi, — era despre ceialalti, — deca voru fi fostu mai multi competinți, — tace, deci aceia nici au să fie substernuti, cu atât mai puțin presentati.

Dupa dispuzetiunea citatului §. dara Consistoriulu are dintre cei 3. presentati cu mai multe voturi să denumască pe unulu; era deca unulu ori din ce cauza a repasitu, a încetatu a fi candidatu a fi prezentatu, — în așa casu au din ceialalti 2 are să denumască pe unulu, au actele pentru reintregirea candidaturii are să le retramita sinodului protopresviteralu — alta cale medilocia nu esista; consistoriulu totusi nici a facutu un'a nici alt'a, — ci în locul celui esitu din candidatura trage pe

*) Esti rugatu înse să ni anumesci caus'a, ca on. publicu cetitoriu să pōta fi informatu din acte era nu din audiu. Red.

altulu dintre competinți, — însă nu candidati, nu presentati, cari deci fora cale, dora din careva concurența au fostu numai simplaminte substernuti, — și pe acela ilu și denumesc.

Nu se pōte negă, că cu câtu mai multe cualificatiuni literariē are unu competentu la protopresviteratu pe langa meritulu pe terenulu eclesiasticu de stat. org. §. 53 eschisivu pretinsu, cu atât mai fundata-i va fi, ar trebui se fia, preferința și denumirea; deci ordinațiunea consistoriulu aradanu, **) ca recurentele se aiba știința juridică, său barem 8 clase, cu atât mai puțin se vede justificăvera, căci slabesce dispuzetiunea §-lui citatu; apoi din esperința șcimă, că multi cu clase, pe terenulu eclesiasticu, cu moralitatea stau departe după altii fora testimonie de clase. ***)

Altecum, deca ordinațiunea în locu de știința juridică ar pretinde știința medicală, ar arată rațiune barem în privința poporului, căci preotulu e pururea în și cu poporul, în casuri urgente periclitandu-se viața, ar sucurge cu sfatu până ce ar veni ajutoriu, în care considerațiune nu vine știința juridică, și dora din asta cauza unii membri, cari au obiectatu și spriginitu ordinațiunea, mai tardiu singuri au recunoscutu că ordinațiunea amintită ar fi pripită, și treb'a alterată.

Ore casurile aci insirate și altele. mai multu său mai puțin asemene, vedescu scaderi în stat. org. său o abateri, efectuare mai multu decâtu gresita?

I. Arcost.

(Va urmă.)

La născerea Domnului.

Cu frica dieșca apropiendu-ne plini de placută curiositate de eslele unui simplu coperisiu la marginea satului Vitteemu maritu de profetulu anunțatoriu: „Tu Vitteemu cu nimicu esti mai puțin felicitatu decâtu orășiele lui Israilu, căci din tine va esi Salvatoriulu-Messia celu acceptatu” — vomu află pre celu vestitu și de profetulu Avacumu: „Va descinde Domnulu din ceriu, asemenandu-se omeniloru va umblă cu densii” și încă de pastori ca martori oculari, pre celu promis. Evei de Tatalu curescu, pre celu ante de luciferu din Tatalu nascutu, Mantuitoriulu lumii Isusu menitu pentru stergerea pecatului ereditu de la strabunii Adamu și Ev'a, — care pentru iubirea neplăcabilă contra omenime, nu s'a rusinat a se dedios — a se nasce ca omeni și încă în eslele unui simplu coperisiu. —

Omulu fiindu în marire a pecatuitu, fiulu Tatalui curescu dediosindu-se a stersu pecatulu.

De aci se nasce întrebarea problematică, că deca dieitatea din indemnulu mării iubiri contra omenime și-propuse absolvarea aceleia de catenele pecatului strabunu, și aducerea luminci în tenebr'a legii umbraria, cum o vedemu adi implinită ante de timpu — precum prin cuventu a creatu universulu și prin a omului limitată minte necuprinsa putere lu-sustiene, nu ar fi potutu ore prin unu singuru cuventu sdruncină acelu întunecosu și rece maru, care instrainase posteritatea pecatuitoriloru de la sinulu de binevoitoriulu parinte curescu, fora a se fi aplecatu și dediositu prin inpartesirea de dorerile și slăbitiunile omenești? —

Muirea (Ev'a) a adusu pecatulu în lume, a voitulu Ddieu, ca era prin o muieră să se aduca mantuirea în lume, și acest'a éta-o în eslele unui coperisiu ne bagatu în sēma. —

Pentru rescumperarea unei realități îndetorate se recere garanția fidejusiune adeca cu bani ingreuți cu bani rescumperata.

Omulu fiindu în stare de marire, prin neascultare a aruncatu velulu întunecosu alu pecatului azupr'a întregii omenime, a trebuitu ca asemene omulu prin firmitate de caracteru neaplecatu la slăbitiuni omenești se sterge macul'a ce negrise întrég'a posteritate a neascultatoriloru strabuni Adamu și Ev'a.

Cu ce mesura măsurati cu aceea vi se va măsură. Omulu insielatu prin șierpele profacutu pecatuiu se supuse mărții; Isusu asemenanduse omului, asemene prin prefacere a frantu puterea mării.

**) Este decisu sinodalu.

***) Acest'a nu comprobăsa cu atât mai puțin garanțea moralitatea celoru fora de clase. Red.

Diu'a de veselia sufletesca, care ne pune in stare a trece din intunerecu la lumina si din morțe la viētia ēta-o pentru totu crestinulu.

Adi s'au implinitu cele vediute de profeti si vestite ante cu sute de ani, diu'a asceptata cu ferbinte dorintia de intrēg'a omenime, de popōrele ce gemēu sub jugulu greu a pecatului comunu ereditu de la strabuni.

Dorint'a generale se vede implinita adi in prunculu nascutu in esle din fetiōr'a curata: „incheperea inchisa, in care nime a intratu nici va intrā afara de Domnulu Ddieulu lui Israilu“ si cartea sigilata data in man'a celui ce scia carte dicendu-i-se: cetesco! va raspunde, „cā nu pōte, cāci este sigilata.“

Prodanu.

Macedo-romanii si espeditiunile cruciate.

Vechiulu pamentu alu Palestinei, teatrulu fapteloru si eveniminteloru de mare insemnatate, unde salvatoriulu lumii a imbracatu corpu omenescu; gradin'a Getsimanei, Golgot'a unde a moritu Mantuitoriulu ca sē ne rescumpe de rob'i a pecatului si a mortii, si sē ne deslege de blastemulu stremosiescu; mormentulu in care trei dile a fostu jacutu fiulu lui Dumnedieu, de asupr'a carui'a mam'a lui Constantinu celu mare, religiōs'a Elen'a a redicatu o templa frumōsa in onōrea Mantuitoriului; pamentulu minuniloru, acelu pamentu roditoriu, in care prim'a ōra s'a semēnatu sament'i'a neperitōria a crestinismului si de unde prin dumnediescii Apostoli s'a latitu pre tōta faci'a pamentului, — in timpurile vechi cu o putere nespusa atrageau omenimea, care din tōte partile pre unde numai strabatusera radiele credintiei celei mantuitōrie — in cete numerōse peregrinā spre a vedē locurile acele sante, unde a petrecutu si invetiātu Mantuitoriulu; unde a patimitu si moritu pentru peccatele ōmeniloru si unde a plinitu actulu rescumperarei neamului omenescu. —

In seclii cōi dintaiu ai crestinismului, candu inca crestinatatea erā espusa infioratōrielor persecutiuni venite dela Imperatiū romani, crestinii erau impededati de a cercetā locurile cele sante; dupa ce in sa lumin'a cea binefacatōria a religiunei crestinesci a inceputu a luminā mintea popōreloru; dupa ce cuventulu celu adeveratu a lui Ddieu a prinsu radacini prin tōte clasele omenimei si a strabatutu pana la inim'a Imperatoriloru romani, dupace marele Imperatu crestinu Constantinu petrūsu de adeverulu doctrineloru celoru mantuitōrie, decretā religiunea crestinu de religiuno a statului si dupa ce zelosii invetiatori a credintiei adeverate ne impededati ca mai nainte, ci ajutati si din partea statului — au plantatu religiunea crestinu si prin cele mai indepartate parti ale pamentului, si printre popōrele barbare, numerulu crestiniloru, cari peregrinau si se asiediau in Palestin'a, crescea pre tōta diu'a.

Catra mediuloculu seclului alu VII-le Palestin'a devenindu sub domni'a Arabiloru, crestinatatea de acolo se vediu lipsitu de paritesculu scutu alu Imperatoriloru romani resariteni si impededatu in cātra de a caletōri la pamentulu santu. Totusi sub domni'a Arabiloru, crestinii Palestinei se bucurau de unele favoruri in privint'a maestriloru si a negutiatoriei si se poteau folosi de limb'a si religiunea loru, numai cātu Islamului nu i erā iertatu a vorbi in contra. —

Insa pe la anulu 1075. ocupandu Turcii seldschuchidi pamentulu santu, sōrtea crestiniloru sub domni'a acestoru pagani deveni de totu trista, si religiunea crestinu in periclu de a se stangetu cu totulu. Eresulu lui Mahumedu, — care 'si luā inceputulu pre la anulu 622. d. Cr. sēu dela fug'a lui Mahumedu din Mecca in Medin'a, — acestu poporv, dispunendu de bracielo popōreloru fanatisate de aventurosulu Mahumedu, voiā alu introduce prin puterea armeloru pre unde numai ajungea cu devastarile sale. Vaietele si suspinele de dorere si desperare a crestiniloru din Palestin'a trecandu preste munti si mari au petrūsu la audiulu si inim'a papiloru si domnitoriloru crestini din Europ'a. Barbatii Petru de Amien si mai apoi Bernardin, cari in persōna s'au convinsu de suferintiele crestiniloru din Palestin'a, rentorcanduse in Europ'a si cersindu ajutoriu dela Papii cei cu influintia in acele timpuri, precumu si dela domnitorii catholici ai Europei apusene, pre totu loculu pre unde amblau, descriau cu colorile cele mai triste sōrtea crestiniloru din Palestin'a si indemnau popōrele pentru a apucā armele in contr'a Turciloru si in favorulu crestiniloru din resaritu. Strigarile dupa ajutoriu, indemnarea de a luā arme, avu efectulu doritu; cāci in sinodulu dela Clermontu lumea catholica decise a eliberā cu arm'a pamentulu santu din man'a Turciloru, si asia la anulu 1096 se incepura espeditiunile cruciate, cari tienura doi secli.

Trebue in sa sciutu, cā scopulu acestoru espeditiuni nu a fostu numai liberarea pamentului santu si mantuirea crestinatatii

din Palestin'a, ci totu odata a fostu latirea puterei papale iz resaritu, si infestarea crestiniloru de religiunea resaritenā.

Decumva Papii, cari in acele timpuri erau datatori de tonu in Europ'a apusēna, si conducetorii ostiloru cruciate, aveau numai scopulu de a luptā pentru interesulu intregi religiuni, atunci scopulu loru s'ar potē numi de nobilu si maretiu; dar' dēca privimu in Istori'a timpuriloru de atunci, si cunōscemu diferintiele dintre apusu si resaritu, devenimu la aceea adeverata convingere, cā ei pre langa a luptā in contr'a paganiloru si-au propusu a luptā si in contr'a resariteniloru si a slabi Imperiulu romanu resaritēnu, acestu sentu alu religiunei resaritene.

Poft'a de o domnia absoluta — peste intrēg'a biserica crestinu — a Papiloru a facutu de conducetorii ostiloru cruciate, cu armele ce trebuēu a fi destinate pentru Turcii pagani, pentru inimicii comuni ai crestinatatii, au infestatu si poporatiunea crestinu resaritenā. — Aceea se vede de acolo, cā cruciatii in calea loru catra resaritu prin provinciile Imperiului resaritēnu, au comisu rapiri si predari ce nici decātu nu convine cu caracterulu unor cavaleri, cari indemnati de sentiulu religiosu si de interesulu generalu alu crestiniloru, si-au propusu unu scopu maretiu: scopulu de a eliberā pamentulu santu din jugulu celu greu a Turciloru pagani. —

Planurile Papiloru celoru cu influintia la domnitorii apuseni se dau pe facia in a IV-a espeditiune cruciata, in care cruciatii si-au intorsu armele in contr'a Imperiului resaritēnu si in locu de a versā sange paganu pre tiermurii Iordanului, la Acre, Edessa si Damascu, au facutu a se versā sange crestinu la Constantinopolu si Adrianopolu.

Acēta espeditiune a carei eroi de felu nu au vediutu Palestin'a, s'a inceputu la anulu 1202. —

Fiulu lui Isacu Angelu spre a castigā ajutoriu pentru repunerea tatane seu orbitu si lipsitu de tronulu imperatescu, sciindu cā in Itali'a sub conducerea lui Balduinu de Flandri'a sunt adunati o multime mare de cavaleri cruciati, a mersu in curtea Papei si cadiendu la pitiōrele lui Inocentiu alu III-le prin multe promisiuni l'a plecatu pre Pap'a a-i dā acēta ōste pentru a repune pre tatalu seu in scaunulu de domnia.

Cruciatii, plini de poft'a de ocupanda, plecara spre Constantinopolu si in anulu 1204 'lu si ocupara predandu, gefuindu si ruinandu cele mai frumōse monuminte ale clasicului evu vechiu. Vediendu-se cruciatii in posesiunea Constantinopolului si alegendu-si Imperatu pre Balduinu, voira a-si estinde domni'a si preste acele provincii, cari candva s'au tienutu de Imperiulu resaritēnu.

In esecutarca acestui planu in sa dadura de pedeci, intimpinara resistintia puternica. Poporulu romanu din Dacia aureliana otielitu prin desele lupte portate cu totu felulu de popōre, in legatura cu poporulu bulgaru, cu care sōrtea 'lu impreunā si comuniunea de interese 'lu infrati, precumu in eluptarea independintiei politice de catra Imperiulu romanu resaritēnu asia si acumu pasira la olalta in contr'a acestei pretensiuni arogante a papistiloru si se opusera cu tōta barbatia planuriloru de cucerire a cruciatiloru. — Marele Ioanitiu regele romano-bulgaru prin luptele reportate asupr'a cruciatiloru puse capetu planuriloru apuseniloru incuibati in Constantinopolu si-i lipsi inca si de Imperatoriu prindindu pre Balduinu in lupta. Luandu scire despre acēst'a Inocentiu III-lea Pontificele Romei, scrise intr'unu tonu magulitoriu lui Ioanitiu, i aduse aminte de origiunea sa romana si a poporului seu; 'lu indemnā, cā precumu e unitu prin sange cu Rom'a asia sē se unēca si prin religiune; i promise cā-lu va incoronā prin tramisii sei papali, si totu odata 'lu rogā a eliberā pre Balduinu. In sa acēst'a murise acumu in prinsōre la Ioanitiu. — Inocentiu nu potē scōte nimica la cale prin acestu pasiu alu seu. Istori'a nu ni spune, cā Ioanitiu a fostu incoronatu de tramisii Papei; ēr poporulu macedo-romanu totu deuna pana in diu'a de astadi in butulu tuturorū contrariloru religiunei sale, a remasu credintiosu credintiei sale stremosiesci. —

Dupa o domnia de 57 de ani Mihaiu Paleologulu la anulu 1261 puse capetu domniei apuseniloru in resaritu. —

Acēst'a fū rezultatulu espeditiunei a IV-a cruciate. —

Teodora Pelle, teologu de curs. III.

Hirotonirea intru arhieru a Ilustratii Sale Domnului alesu episcopu diecesanu alu Aradului Mironu Romanu — precum am intielesu — se va efeptu in 13/25 Ianuaru 1874.

Din caus'a serbatoriloru scōtorea numerulu de facia s'a intardiātu puclnu.